



Datum van
inontvangstneming

:

24/08/2022

Zaak C-462/22

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

11 juli 2022

Verwijzende rechter:

Bundesgerichtshof (hoogste federale rechter in burgerlijke en strafzaken, Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

25 mei 2022

Verzoeker en verzoeker tot *Revision*:

BM

Verweerster en verweerster in *Revision*:

LO

Voorwerp van het hoofdgeding

Internationale bevoegdheid in echtscheidingszaken – Verordening nr. 2201/2003 – Artikel 3, lid 1, onder a), vijfde en zesde streepje – Begin van de wachttijd pas met de vestiging van verzoekers gewone verblijfplaats in de lidstaat van de aangezochte rechter of reeds bij een eenvoudig verblijf

Voorwerp en rechtsgrondslag van de verwijzing

Uitlegging van het Unierecht, artikel 267 VWEU

Prejudiciële vraag

Het Hof van Justitie van de Europese Unie wordt in verband met de uitlegging van artikel 3, lid 1, onder a), van verordening (EG) nr. 2201/2003 van de Raad van 27 november 2003 betreffende de bevoegdheid en de erkenning en

tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, en tot intrekking van verordening (EG) nr. 1347/2000 (hierna: „Brussel II bis-verordening”) verzocht om een prejudiciële beslissing over de volgende vraag:

Begint de in artikel 3, lid 1, onder a), vijfde en zesde streepje, van de Brussel II bis-verordening bedoelde wachttijd van een jaar respectievelijk zes maanden voor de verzoeker pas te lopen met de vestiging van zijn gewone verblijfplaats in de lidstaat van de aangezochte rechter of is het voldoende dat er bij het begin van de toepasselijke wachttijd aanvankelijk slechts sprake is van een eenvoudig verblijf van de verzoeker in de staat van de aangezochte rechter en dat zijn verblijf zich pas daarna, in de periode tot de indiening van het verzoek, ontwikkelt tot een gewone verblijfplaats?

Aangevoerde Unierechtelijke bepalingen

Verordening (EG) nr. 2201/2003 van de Raad van 27 november 2003 betreffende de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, en tot intrekking van verordening (EG) nr. 1347/2000, met name artikel 3, lid 1, onder a)

Aangevoerde bepalingen van internationaal recht

Verdrag inzake de erkenning van echtscheidingen en scheidingen van tafel en bed, ondertekend te 's-Gravenhage op 1 juni 1970, met name artikel 2, punt 2, onder a)

Korte uiteenzetting van de feiten en de procedure

- 1 Het geding heeft betrekking op de echtscheiding van de in 1959 geboren verzoeker (hierna: „echtgenoot”), die de Duitse nationaliteit heeft, en zijn in 1969 geboren echtgenote, die de Poolse nationaliteit heeft. Zij zijn in 2000 te Konstancin-Jeziorna (Polen) in het huwelijk getreden. Uit hun huwelijk is in 2003 een tweeling (twee zonen) voortgekomen.
- 2 Nadat de echtelieden eerst enkele jaren in Duitsland hadden gewoond, zijn zij halverwege de jaren 2000 naar Polen verhuisd, naar een door hen te Konstancin-Jeziorna gebouwd huis, waar de echtgenote tot op heden woont. Zij zijn daarnaast gemeenschappelijk eigenaar van een woning te Warschau, die tot en met september 2012 was verhuurd en daarna te hunner beschikking stond.
- 3 De echtgenoot was werkzaam als leidinggevende van een geneesmiddelenproducent. Sinds april 2010 is hij bedrijfsleider van de regio Midden-Europa, waartoe onder meer Polen en Nederland behoren, maar Duitsland niet. Zijn werkzaamheden bestaan voornamelijk uit dienstreizen en werkzaamheden thuis. Zijn werkgever heeft hem te Aerdenhout (Nederland) een

dienstwoning ter beschikking gesteld, waar hij tot en met eind 2013 af en toe heeft verbleven. Te Hamm (Duitsland) heeft de echtgenoot een eigen woning, in een door zijn ouders bewoond huis.

- 4 De echtgenoot heeft op 27 oktober 2013 bij het Amtsgericht Hamm (rechter in eerste aanleg Hamm, Duitsland) een verzoek tot echtscheiding ingediend. Hij heeft aangevoerd dat zijn gewone verblijfplaats zich uiterlijk sinds medio 2012 te Hamm bevond. Hij heeft het huis te Konstancin-Jeziorna in juni 2012 verlaten. Sinds juni 2012 heeft hij te Hamm de relatie met zijn nieuwe levenspartner aangehaald en regelmatig zijn zieke ouders verzorgd. Zijn verblijven in Polen, die altijd een beroepsmatige aanleiding hadden, waren beperkt tot contacten met zijn beide zonen.
- 5 De echtgenote bekritiseert de ontbrekende internationale bevoegdheid van de Duitse rechterlijke instanties en stelt dat de echtgenoot het huis te Konstancin-Jeziorna pas begin april 2013 heeft verlaten en daarna in de gemeenschappelijke woning te Warschau heeft gewoond. Beide zonen zijn in het tweede semester van het schooljaar 2012/2013 dagelijks om beurten door hen van de school te Warschau opgehaald. Tussen april en november 2013 heeft de echtgenoot bijna uitsluitend in Nederland of in Polen verbleven.
- 6 Op 19 november 2013 heeft de echtgenote van haar kant in Polen bij de Sąd Okręgowy w Warszawie (rechter in eerste aanleg Warschau, Polen) een verzoek tot echtscheiding ingediend.
- 7 Het Amtsgericht Hamm heeft de Duitse rechterlijke instanties internationaal onbevoegd verklaard en het verzoek van de echtgenoot afgewezen wegens niet-ontvankelijkheid. Zijn hoger beroep is door het Oberlandesgericht Hamm (hoogste rechterlijke instantie van de deelstaat Noordrijn-Westfalen, Hamm, Duitsland) verworpen. Het door de echtgenoot bij de verwijzende rechter ingestelde beroep in *Revision* is gericht tegen die beslissing in hoger beroep.
- 8 Het Oberlandesgericht is tot de slotsom gekomen dat de gewone verblijfplaats van de echtgenoot zich op het tijdstip van de indiening van het verzoek tot echtscheiding op 27 oktober 2013 in Duitsland bevond. Daarentegen bevond zijn gewone verblijfplaats zich zes maanden vóór de indiening van zijn verzoek tot echtscheiding (op 27 april 2013) nog niet in Duitsland. Deze beoordeling berust niet op een onjuiste rechtsopvatting en is bijgevolg bindend voor de verwijzende rechter.

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzing

- 9 De beslissing op het beroep in *Revision* hangt af van het antwoord op de vraag of voor het begin van de in artikel 3, lid 1, onder a), vijfde en zesde streepje, van de Brussel II bis-verordening bedoelde wachttijd een eenvoudig verblijf in de forumstaat voldoende is dan wel of verzoeker – zoals het Oberlandesgericht oordeelt – reeds zes maanden (respectievelijk een jaar) voor de indiening van het

echtscheidingsverzoek zijn gewone verblijfplaats moet hebben gevestigd in de forumstaat. Indien de opvatting van het Oberlandesgericht juist zou zijn, moet het door de echtgenoot ingestelde beroep in *Revision* worden verworpen, omdat hij op 27 april 2013 nog geen gewone verblijfplaats had in Duitsland. In het tegenovergestelde geval zou zijn beroep in *Revision* gegrond zijn, omdat er volgens de vaststellingen van het Oberlandesgericht van moet worden uitgegaan dat hij zou kunnen voldoen aan de wachttijd wanneer de tijdvakken van zijn eenvoudig verblijf in Duitsland in aanmerking worden genomen (zie aangaande de mogelijkheid van een gelijktijdig verblijf op meerdere plaatsen, arrest van 25 november 2021, IB (Gewone verblijfplaats van en echtgenoot – Echtscheiding), C-289/20, EU:C:2021:955, punt 55).

- 10 Partijen zijn het niet eens over de vraag hoe artikel 3, lid 1, onder a), vijfde en zesde streepje, van de Brussel II bis-verordening in zoverre moet worden uitgelegd.
- 11 Volgens een wijdverbreide opvatting in de Duitstalige literatuur moet de verzoeker reeds bij het begin van de wachttijd zijn gewone verblijfplaats hebben in de forumstaat. Deze opvatting wordt in de eerste plaats gebaseerd op een teleologische uitlegging van de wet en benadrukt dat de verzoeker door een gewone verblijfplaats van een bepaalde duur moet aantonen dat hij een voldoende nauwe band heeft met de forumstaat, opdat manipulatie van de bevoegdheid ten nadele van de verweerder wordt uitgesloten. Andere auteurs willen daarentegen ook tijdvakken van eenvoudig verblijf van de verzoeker meetellen bij de wachttijd. Zij stellen dat volgens de duidelijke bewoordingen van artikel 3, lid 1, onder a), vijfde en zesde streepje, van de Brussel II bis-verordening geen „gewone verblijfplaats” wordt vereist.
- 12 De kwestie is tot nog toe niet opgehelderd in de rechtspraak van het Hof. In zaak C-289/20 (arrest van 25 november 2021, EU:C:2021:955, punt 59) heeft het Hof in verband met de toepassing van artikel 3, lid 1, onder a), zesde streepje, van de Brussel II bis-verordening uiteengezet dat de verzoeker in die zaak voldeed aan „de voorwaarde [...] dat hij sedert ten minste zes maanden onmiddellijk voorafgaand aan de indiening van zijn verzoek tot ontbinding van de huwelijksband op het grondgebied van die lidstaat verbleef”. Hoewel het Hof een „verblijf van zes maanden” en niet uitdrukkelijk een „gewone verblijfplaats van zes maanden” in aanmerking neemt, valt te betwijfelen dat het zich daarmee heeft willen uitspreken over de vraag of er bij het begin van de wachttijd sprake moet zijn van een eenvoudig verblijf dan wel van een gewone verblijfplaats, aangezien de omstandigheden van het toenmalige geschil niet noopten tot een behandeling van deze problematiek.
- 13 De verwijzende rechter neigt tot de opvatting dat alleen verzoekers gewone verblijfplaats in de forumstaat de wachttijd kan doen beginnen.
- 14 De bewoordingen van artikel 3, lid 1, onder a), vijfde en zesde streepje, van de Brussel II bis-verordening zouden echter in een andere richting kunnen wijzen.

Volgens deze bewoordingen komt bevoegdheid toe aan de gerechten van de lidstaat op het grondgebied waarvan zich de gewone verblijfplaats van de verzoeker bevindt, indien hij daar sedert ten minste een jaar (respectievelijk zes maanden) onmiddellijk voorafgaand aan de indiening van het verzoek „verblijft” (en niet „zijn gewone verblijfplaats heeft”). De verwijzende rechter kan evenmin uit de Engelse of de Franse versie van de verordening een duidelijker verband afleiden tussen de wachttijd en het vereiste van de gewone verblijfplaats.

- 15 In zoverre moet tevens worden gewezen op het in enkele lidstaten van de Unie van kracht zijnde Haags Verdrag inzake de erkenning van echtscheidingen en scheidingen van tafel en bed, dat op dit punt taalkundig ondubbelzinnig is verwoord. Volgens artikel 2, punt 2, onder a), van dit verdrag worden echtscheidingen en scheidingen van tafel en bed in elke andere verdragsluitende staat erkend indien op de datum waarop in de staat van herkomst de vordering werd ingesteld, de eiser daar zijn gewone verblijfplaats had en „gedurende ten minste een jaar onmiddellijk voorafgaand aan de datum van indiening van de vordering, daar zijn gewone verblijfplaats [heeft] gehad”. De Engelse en de Franse versie van dat verdrag zijn even duidelijk geformuleerd.
- 16 De verwijzende rechter gaat er evenwel niet van uit dat de beslissing om in artikel 3, lid 1, onder a), vijfde en zesde streepje, van de Brussel II bis-verordening geen even duidelijke formulering te gebruiken als in artikel 2, punt 2, van het Haags Verdrag een bijzondere verklaring vereist. Zij kan mogelijkerwijs ook worden verklaard door het streven naar een beter leesbare bepaling. In het toelichtend verslag over het verdrag, opgesteld op grond van artikel K.3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, betreffende de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken (PB 1998, C 221, blz. 27), wordt in punt 32 uiteengezet dat het forum actoris in de verordening wordt „toegestaan, op basis van de gewone woonplaats, maar aangevuld met andere elementen”. De Duitse noch de Engelse versie van dat verslag biedt evenwel uitsluitel over de vraag of die aanvullende elementen er juist in bestaan dat er gedurende de gehele wachttijd vóór de indiening van het verzoek tot echtscheiding sprake moet zijn geweest van een gewone verblijfplaats. Daarentegen zijn zowel in de Franse als in de Spaanse versie van het verslag duidelijke aanknopingspunten te vinden voor de uitlegging dat artikel 3, lid 1, onder a), vijfde en zesde streepje, van de Brussel II bis-verordening een gewone verblijfplaats in de forumstaat gedurende de gehele wachttijd vereist.
- 17 Voor een restrictieve uitlegging van artikel 3, lid 1, onder a), vijfde en zesde streepje, van de Brussel II bis-verordening pleit voorts de omstandigheid dat de verzoeker door de in die bepalingen vervatte bevoegdheidsregels bijzonder bevoorrecht is, zodat er een bijzondere behoefte aan bescherming bestaat aan verweerders kant, die in de meeste gevallen geen band heeft met het daardoor geboden forum.
- 18 Tegen het vereiste dat de verzoeker gedurende de gehele wachttijd zijn gewone verblijfplaats in de forumstaat heeft gehad, verzet zich evenmin de algemene

overweging dat bevoegdheidsbepalende criteria principieel eenvoudig moeten kunnen worden vastgesteld opdat de toepassing van de wet voorzienbaar is en een uniforme handhaving van de verordening in alle lidstaten wordt gewaarborgd. De achteraf verrichte beoordeling of het verblijf van de verzoeker in de forumstaat reeds bij het begin van de wachttijd een „gewone” verblijfplaats was, gaat weliswaar samen met aanzienlijke feitelijke onzekerheden en moeilijkheden, maar deze problemen zullen zich naar verwachting slechts in een zeer klein aantal gevallen voordoen. Wanneer een echtgenoot tijdens de huwelijkscrisis de plaats van de voormalige gemeenschappelijke verblijfplaats verlaat en naar een andere lidstaat verhuist, gaat het meestal om de terugkeer naar de plaats waar hij vóór de huwelijksluiting woonde of naar de lidstaat waarvan hij de nationaliteit bezit. In dat geval zal bijna onmiddellijk of althans binnen zeer korte tijd kunnen worden uitgegaan van een nieuwe gewone verblijfplaats van de echtgenoot, zodat in de praktijk zijn gehele verblijf in de andere lidstaat doorgaans een gewone verblijfplaats zal zijn (zie conclusie van advocaat-generaal Campos Sánchez-Bordona van 8 juli 2021 in zaak C-289/20, EU:C:2021:561, punt 60).